

Régi utak – mai állomások

Rendezvénysorozat Erdélyben:
Kolozsvár–Szabéd–Marosvásárhely
(2001. június 13–16.)

Rendezők: Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület; Magyar Írószövetség;
BBTE Magyar Irodalomtudományi Tanszék; Anyanyelvi Konferencia;
Korunk Stúdió

Könyvtárosként és utazóként is nehéz keretbe foglalni rendhagyó vállalkozásunk élményeit, eredményeit. Biztos, hogy vannak nálunk tudósabb literátorok, hűségesebb irodalombarátok, tapasztaltabb vándorlók, esetleg jobb krónikások. Ám nem valószínű, hogy lennének nálunk merészebb könyvtárosok-bibliográfusok... A szakmában manapság többnyire csak a jelen és a jövő feladatait, gondjait értékeljük kihívásként. Dokumentum- és információfeldolgozás, -szolgáltatás, szabványosítás-szabályozás, jogok és elvek újrafogalmazása, liberalizálódás és intézményszerűsítés egyidőben, rend és szabadság általunk és körülöttünk. Naponta érzékeljük, valóban komoly a kihívás. De mi van velünk... és bennünk? Nem mindegy! Hol van az a fiatal vagy fiatalabb ember most, aki egyszer úgy döntött, hogy a bibliothékát választja pályának, útnak, azt a helyet-helyzetet, ahová más halandó csak félrevonul időnként, ahova tájékozódni-indulni, ritkábban megérkezni „jár”. Hol van az a fiatalember, hol vannak a tanítói (példaképei–felbujtói), hol azok az írások-könyvek, olvasmányélmények?! Vegyük elő, keressük meg újra őket..., kell-e ennél merészebb, nehezebb vállalkozás, sürgetőbb kihívás?! Nem visszamegyünk, hanem más szintre-dimenzióba, mert az értékek közt nincs „időutazás”. Azaz van, de csak gyalog és figyelmesen. Tapasztaltuk, mert jártunk Házsongárdon is, ahol csak egyféle idő létezik: az örökkévalóság. Megálltunk itt-ott. Egy-két kőnél-fánál..., és a könyvtáros elolvashatta itt is ugyanazokat a neveket, amelyeket munkája során nap mint nap megtalál. A teljesség igénye nélkül és ahogyan illik, szigorú alfabetikus sorrendben: Apáczai Csere János (enciklopédikus tudós, pedagógus), Dsida Jenő (író, költő), Jósika Miklós (regényíró), Kós Károly (író, építész), Misztótfalusi Kis Miklós (betűmetsző, nyomdász), Szenczi Molnár Albert (református lelkész, Biblia- és zoltárfordító), Szilágyi Domokos (költő)... Margarétáink és búzavirágaink azóta már valószínűleg elszáradtak, de a kő és a fa egész biztos megvan, mutatni a következők, az újabbak helyét ma, holnap és azután.

Az utazók szintén szigorúan alfabetikus sorrendben: Gazdag Tiborné, azaz Liza (könyvtáros), György Béla (könyvtáros, történész–gépkocsivezető), Honffyné Felhő Ágnes (könyvtáros), Hovánszki István (könyvtáros), Jávori Ferencné, azaz Gitta (könyvtáros), Kertész Gyula (könyvtáros, tanár), Nagy Anikó (könyvtáros–gépkocsivezető), Szőnyi Éva (könyvtáros).

Kolozsvárra menvén a hosszabbik utat választottuk. Adyfalvát, Érmindszentet a magunkfajta utazónak csak kikerülni lehet, mert a helyhez odatalálni egyszerű, csak ottmaradni–élni nehéz. A százötven egynéhány lelket számláló település folyamatosan fogyóban. A költő ma is könnyen hazatalálna szülőházába, mert az enyészet nyomai mindig maradandóbbak és figyelmeztetőbb jelek, mint az épülésé. A szülőház, az „újház” és a porta a falusiaknak és a gondnok néninek köszönhetően példásan rendben tartva. Egyéb segítség csak véletlenszerű... Az „örzök” most tataroznak, takarítanak. Emiatt az emlékkiállítás kissé felbolydult ugyan, de ez nem is fontos. A ház legyen mindig otthon, a szobában legyen meghitt rend, marasztaló tisztaság. Minket sürget az idő, az útirány számunkra is adott: Nagykároly, Zilah – Várad most nem, hanem – Kolozsvár.

„Identitás problémák Erdélyben az ezredfordulón”. Vendéglátóink ezzel az összefoglaló címmel fogalmazták meg a rendezvényt sorozat tematikáját, közös tartományát, azonos pontjait. A Brassai Sándor Líceumban, az unitárius kollégium dísztermében gyülekeztünk a 75 éves Korunk emlékülésére. Nyikorgó padló, patinás padosorok. Időnként föl-föl tekintek Dávid Ferenc, Kriza János relief-mására, itt vannak vagy itt lesznek ők is, tán szavuk, hangjuk nélkül sem leszünk csellengő népség, öncélú fórum, arctalan szabadcsapat...

Kötő József oktatásügyi államtitkár, majd Kántor Lajos, a Korunk főszerkesztője üdvözlö az egybegyűlteket. No meg azokat is, akik nincsenek vagy nem lehetnek jelen. Külön szólt a Kalligram jelképes gesztusáról: kényszerű távolmaradásukat 75 kötet könyvvel igyekeztek pótolni, egyben „jelenlétüket” jelezni.

Pomogáts Béla, a Magyar Írószövetség elnöke az irodalom identitásfenntartó hagyományáról szólt nyitó előadásában. Elemezte az identitástudat lerombolását

nak technikáit. Közép-Európában a régi szovjet típusú hatalmak despotikus vagy alságos gőzhengere és az újabban népszerűbb, piacgazdasági eszközökkel operáló „globalizációs gőzhenger” működik folyamatosan. Térségünkben az irodalom sosem volt csupán csak a művészetek egyike, rendszeresen „felvállalt” más funkciókat, és ezek nem a szereptévesztés, hanem a felelősségtudat megnyilvánulásai. A jól ismert illyési gondolat a vízügyeink és az irodalom kapcsolatáról ma már váteszinek minősíthető. Erdőirtás a Kárpátokban, az árvizek, a Tisza sorsa eleget és húsbavágó konkrétumokkal szolgálnak arra, hogy miként válik egy „költői túlzás” tragikus valósággá. Közös gondolkodásra, cselekvésre sürget és sarkall.

Megosztottságunk és szétszóratottságunk meghatározó, ezért magyarság és európaiság minden értelmes „mondatban” mindig együtt szerepel nálunk. A Szabó Zoltán által definiált „irodalmi nemzet” fogalom soha nem volt és nem lesz fikció. Intelem és példa: a római birodalom megsemmisült, ám a római irodalom maradandó. Előadónk figyelmeztet a hatalom hanyagságára. Az utóbbi tíz esztendőben sokszor kicsinyes érdekeket kiszolgáló, utilitárius szemléletű politizálás következtében az irodalmi nemzet méltósága elveszett, mindenkori értékeink veszőben...

Ezután Kántor Lajos „Szomszédvárak lebontása” címen részletesen taglalta a Korunk (1926) és a Helikon (1928) történetét, a jelentősebb szerkesztők és alkotók nézeteit, szerkesztői-szervezői gyakorlatukat és polémiaiakat a két „vár” között és igen gyakran váron belül is. Egy-két kiragadott, jellegzetes, címszerű tématorodék az elhangzottakból: Dsida Jenő, a hamis angyal; a szimbolizmus (utalván a Nyugatra) szép, de zavaros esztétikája; „Európai Egyesült Államok” (EU?!); az erdélyi gondolat; helikoni örökségünk; liberális csapdák; konfliktusok a Korunk különböző nemzedékei között.

A további előadók két alkotó és egy-egy művészeti irányzat, illetve ág jelenlétét, viszonyát bontották ki a folyóiratban megjelent írások alapján, itt-ott az írásokat övező szellemi holdudvar fényesebb és homályosabb tartományait, egyben változásait bemutatva, értékelve.

Máriás József Németh László szerepét és hatását elemezvén kitért Ady, Szabó Dezső, Gaál Gábor és Kassák Lajos kikerülhetetlen eszmeiségére, gondolataira. Feltűnik Szabó Dezső, mint a „magyar szellemi élet katalizátora” (1932), előbukkan Kassáknak „az író szociális erő” kitétele, „puskagolyó és üveggolyó” hasonlata. Németh László – Gaál Gáborral ellentétben – a napi politikát és az irodalmat elhatárolja egymástól. Az előadó – mintegy összegzésként – hangsúlyozza, hogy a tévedések és az igazságok egyaránt katalizátorok, mert egy fórum, egy jó folyóirat nem nevelni, hanem nevelődni akar az olvasóközönségével együtt.

Szabó Zsolt, a Művelődés c. folyóirat főszerkesztője nagyapja, Szentimrei Jenő színes életpályáját, művészi, kritikai és szerteágazó szervezői munkásságát vázolta fel. Hivatásos katonatiszt. A „nagyháborúból” súlyos sebesültként tér haza. Kolozsvárott hetilapot indít, több folyóirat és hírlap munkatársa. Szavalókórust és színjátszó csoportot szervez, az Erdélyi Szépművészek Céh alapító tagja, dramaturg, színházi és könyvkiadói tevékenysége mellett művészeti főiskolán tanít. Köteményei és publicisztikája nélkül a Korunk lapjai szegényebbek, története pedig foghíjas lenne. Inkább talányos meditációként, mint tanulságként hatottak az előadó (az unoka) befejező szavai (tán idézete): egész embert, csak egész emberrel lehet pótolni.

Balácsi Imre József „Az erdélyi magyar avantgard kezdetei” címen adott elő. A fiatal előadó még mondandója elején önmaga fogalmazta meg, hogy a témája kísérlet, kissé „kilóg a sorból”.

Ennek ellenére többen vélekedtünk úgy, hogy egy 75 esztendőös számvetésben – ha helyet kér – mindennek helyet lehet találni. Számos érdekes aspektust, paralell jelenséget, kérdést és tennivalót fogalmazott meg, emellett felhívta a figyelmünket néhány kevésbé ismert kiadványra, alkotóra. Könyvtárosként nem lehet haszontalan megismerkedni Reiter Róbert, Becsky Andor, Becsky Irén, Ormos Iván nevével sem.

Balogh Ferenc építész mérnök, a romániai unitárius egyház főgondnoka a Konkordában közölt építészeti írásokat vette számba. Véleménye szerint a húszas, harmincas évek irányszavai a közelmúltban és napjainkban valósultak-valósulnak meg. 15 szerző 41 írását vizsgálta. Sok helyütt megjelenik a „térszeme” (az építészet lényege maga a tér). A jelentősebb szerzők közül részletesebben kitért Fonyó Pál, Kállay Ernő és Moholy-Nagy László tanulmányaira. Általános sommázatában kiemelte a műemlékvédelemmel foglalkozó közlemények hiányát: az építészetben sem szabad (és nem lehet!) ugyanis mindent előlről kezdeni.

Egy nap nem akkor és nem attól múlik el, hogy éjfél üt az óra. A rendezők vacsorameghívását nem lehetett visszautasítani. Cseke Péter literátori érényeit csak a kedvessége, vendégváró és vendégszerető természete-képessége múlhatja felül. Ezúton szeretnénk külön köszönetet mondani régi-új barátunknak csöndes és nagyvonalú háttérmunkájáért.

„Nyugtával dicsérd a napot.” A könyvtáros identitás-állapota zaklatott. Forgóldik még az ágyán, de valahogy elszenderül.

Június 15. Színhely a BBTE Magyar Irodalomtudományi Tanszéke, a Marianum. Kerekasztal-beszélgetés „Az irodalom identitása?” címmel. A kerekasztal csővázis iskolapadokból összetologatott konferenciateremmé avanzsált. Moderátor, azaz „moderálja” (ugye milyen megmosolyogtatóan sután hangzik?) Egyed Emese tanszékvezető háziasszony, bár az egyértelműen látható, hogy a diákjainak ő egyben nővére, mentora és barátja is... Bármit lejegyezhetek ezek után a vitáról, az identitás fogalmának értelmezéséről, összetevőiről, íme, a legfontosabbat már lejegyeztem. Nemcsak a szűkre szabott idő akadályozta meg, hogy tényleges eszmecsere, igazi kerekasztal-beszélgetés alakulhasson ki. Széles Klára bevezető gondolatai és kérdései tucatnyi irodalmi, filozófiai, pszichológiai, szociológiai stb. tan és iskola számára tetemrehívást jelentenek. Ízelítőül néhány: az identitás személyiségpszichológiai fogalom, metakommunikáció, érzelmi azonosulás, a közösséggel való kapcsolattartásban van szerepe; létezhet-e személyiség identitás-tudat nélkül; politizálódhat-e az identitás; személytelen-e a népköltészet; esztétikai minőség-e vagy sem stb. Érv és válasz van számtalan. A disputának ma is folytatódnia kell. Ki-ki válasszon és feleljen (önmagának is) érdeklődése, tudása és lelkiismerete szerint.

A délelőtti program kiegészítéseként Gyimesi Éva kis kiállítás keretében szakdolgozatokat és doktori téziseket mutatott be a romániai magyar irodalomról, Orbán Gyöngyi bölcsész adjunktus beszámolt a Hermész-táborok tevékenységéről. A Láthatatlan Kollégium nemrégiben indult folyóiratáról Berszán István szólt. „A jó írás, a jó lapszám identitása”. A kiadvány címe LKKT. A szokatlannak

tűnő címválasztás attól eredeti, hogy indokolt. Az első szám tematikus címe: Leg-Kisebb Közös Többszörös. A további füzetek részcíme ehhez a négy betűhöz igazodik. Ez nem öncélú, formális játék, folyamatosságot és állandóságot, a változás állandóságát vallja és vállalja fel. Ennek mind szellemiségében, mind tartalmában és kiállításában is eleget tesz. Jó szerencsét, sok olvasót és támogatót kívánunk a fiatal gárdának színvonalas kiadványukhoz.

A nap másik hasonló rendezvénye a Györkös Mányi Albert Emlékházban volt. „Erdélyi klasszikusaink és kortársaink az értékszemplélet-váltó irodalomtörténet-írás fényében”.

Selyem Zsuzsa irodalomtörténész fiatalosságához illő attitűddel tartotta meg ex-pezóját. Mondandója, kijelentései csak azért tűnhettek sokszor provokatívnak, mert – véleményem szerint – érvelése intenzitását, hangsúlyait szándékos kísérletként szokatlanul választotta meg. Mottóként Cervantest idézi: „Az út mindig jobb, mint a fogadó.” Majd a szerző-szöveg-menedzser-olvasó folyamatban-képletben a mindenkor és törvényszerűen jelenlévő „cenzor” szerepét, helyét elemezte. Szerinte eleve már a műalkotás keletkezésénél jelenvaló, „bele van kalkulálva”. Az egyes írói nemzedékekről, ezek létéről–nemlétéről szólván megjegyzi, hogy az úton nehéz kollektíven menni. Ehhez a kijelentéséhez fűzi az egyes életpályák tragédiáit, zsákutcáit. Alkoholizmus, öngyilkosság, kivándorlás stb. Az ideológiák helyét átveszi a fikció, a reális pedig az, ami egy adott beszédmódban meghatározó. Értékszemplélet-váltásra van tehát szükség az egyes alkotások, így az irodalomelmélet és az irodalomtörténet-írás terén is. Vitaalapként (fricskaként?) még megjegyzi, hogy „semmi újról nincs szó, hiszen megígértem...”

A diskurzus és a hozzászólások további résztvevői kellő (tehát nem elparentáló, lekezelő) humort sem nélkülöző bölcsességgel reagáltak az elhangzottakra. Ezután Gálfalvi Zsolt fejtette ki álláspontját. A monográfia (kiváltképp az írói monográfia) nem irodalomtörténeti műfaj. Fogalomzavar következményeként értékeli azt a felfogást, hogy értékszemplélet-váltás nélkül nem létezhet normális irodalomtörténet-írás. A rendszerváltás nem gyakorolhat automatikusan hatást a kutatásra és a különböző irányzatokra. Nincs szükség merev műfaji szabályok megfogalmazására, a megközelítési módok színességére van szükség, akár egy sorozaton belül is. Kérdései, kételyei neki is vannak. Ilyen többek mellett: értékrendet jelöl-e az, hogy kinek van sikere az anyaországban.

A cervantesi gondolatot értelmezve kifejezte a kívánságát: minél több út legyen és minél több fogadó...

Jankovics József az írói monográfiákról beszélt részletesebben. Felvázolta, értékelt az utóbbi fél évszázad kutatásait, kiadványait, sorozatait. Az egyik legnehezebb műfajnak tekinti, utalván pl. a munkafolyamat, így a válogatás mélységére, nehézségeire: „mindig az zavar, amit még nem tudok”... Öröndetes tényként szólt a műfaj megújuló képességéről, példaadó kiadói törekvésként említette a Balassi, a Kriterion és a Kalligram monográfiáit, terveit.

Az emlékházban igencsak szorosan voltunk. Erre utalt szellemes mondásával, miszerint Guinness-rekordot döntöttünk az egy négyzetméterre eső monográfiaszerzők kategóriájában.

Pomogáts Béla először a monográfiaírás hagyományairól beszélt. Tartalmi és módszertani szempontból csoportosítva az egyes irányzatokat, műveket, három jelleg-

zetes típust különített el. Az életrajzi tényekre koncentráló, az irodalmi élet központú és a műelemzésre fókuszáló vonulatok szerint tagolta a műfajt és a diszciplínát.

Más aspektusból is vizsgálta a témánkat. Szabolcsi Miklós József Attiláról készített munkáiban ellentmondásokat lehet felfedezni. A készülők munkákra a „kor” (történelmi, politikai helyzet) is rányomhatja a bélyegét. Magyar sajtóosságának minősítette a szerzők ama dilemmáját, hogy „le lehet-e írni...?” ezt-azt egyes alkotókról, másutt ugyanis ez nem kérdés, elvileg nincsenek tabutémák.

Széles Klára kiemelte, hogy erősíteni kell a pozitívista szemléletet az irodalomtörténet-írásban. Szerzői tapasztalataiból merítve elmondta, hogy érdekes és rendkívül „problémagazdag” jelenséggel találkozhatunk akkor, ha kortárs kortársról ír.

Hozzászólásában Nagy Pál hiányolta, hogy jeles erdélyi alkotókról máig sem születtek monográfiák. Bánffy Miklós, Makkai Sándor, Nyíró József, Molter Károly, Wass Albert, Reményik Sándor nevét említette. (Többen megerősítik: tudnak róla, hogy a felsorolt életművekről már vannak készülőkben kutatások és kiadványok.) Hiányoznak továbbá a folyóirat-repertóriumok, monográfiák (Termés, Pásztortűz, Helikon stb.). Számára ez kissé érthetetlen, mondván, hogy ezeket mily könnyű (könnyebb) elkészíteni. (Most ne legyünk vitatkozósz kedvünkben, reméljük mihamarabb erről is diskurálhatunk...!)

Kántor Lajos az életút, a levelezések feltárásának fontosságáról szólt. Egyed Emese Lászlóffy Aladár és Széles Klára írásaira hivatkozva fejtette ki, hogy az írói monográfiáknak is többféle olvasói igényt kell kielégíteniük. Üde és értelmes ötletként felvetette, hogy a kiadók a szakdolgozatok elbírálásában egyfajta „ál-lásbörze” céllal részt vállalhatnak.

A kerekasztal-beszélgetés levezetőjének, Cseke Péternek „koreográfusi” rutinját, erényeit dicséri, hogy a tematika mederben maradt, még ha a vita, a fórum célja-folyamiránya örvénylett is néha.

* * *

Ebéd után kis séta Kolozsváron. Kolozsvár szép és régi város, ám itt is 2001-et írnak. A Szamos is megvan még, kicsit szégyenli ugyan magát, de még küzd, küszködik. Konzervdobozok, műanyagzsákok, fatörmelék, egyebek. Úgy tudom, mostanában nem születtek róla új vagy újabb dalok.

Délután az Egyetemi Kutatóműhely keretében Bodor Ádám szeminárium. A jeles író, az „erdélyi Márk” szűkszavú, de nem hűvös; öntörvényű, de ifjú rajongóival-tisztelőivel engedékeny. A jeles íróról köztudott, hogy nagyon ritkán vállal közszereplést, interjút. Arra a kérdésre, hogy most miért tett kivételt, a válasz ironikus, lakonikus: „Az ember öregszik.” Elemzőinek, méltatóinak, szembedicserőinek megnyilatkozásait nehezen, de türelmes, néma haragvással viseli.

...Az idilli kép eltűnése Bodor prózájából... Vegetáló állapot... Az erdélyiség nem a regényben, hanem az olvasásban van... A biztos bizonytalanság állapota... stb.

Jellegzetes kérdések és még jellegzetesebb válaszok az interjúból:

- Miért a távolságtartás?
- Alkati sajtóosság... és az exhibicionizmus veszélyei...
- Börtönévek?
- Csak „pozitívumokat” mondhatok.

- Miért pont az írás...?
- A papír és a ceruza a „legolcsóbb”.
- Budapesten él...
- Hűvös a viszonyom a városhoz.
- Hogyan ír és mostanában mit?
- Az írás közepe táján kezdem sejteni a végét..., eddig izgalmas... Az időjárást is szeretem kitalálni. A korral együtt kopik az ember érdeklődése saját maga iránt.
- Átdolgozás, megfilmesítés?
- Megfilmesített műveimmel nem szimpatizálok. Az átdolgozás morális hiba, az ember meghamisítja saját életművét.

Bodor Ádám ennek a „művének” a végére is kitette az utolsó pontot, írásjelet. Ezért többet nem lehet és nem szabad írni erről a délutánról.

* * *

Este a Korunk szerkesztőségében zárófogadására voltunk hivatalosak. Válogatott étek és kevésbé válogatott őszinte, egyszerű szavak kíséretében meg (azaz meg-meg) kóstolgattuk Kallós Zoltán szilvapálinkáját (!) is... Gyalog mentünk a szállásunkra, a református diakónia Bethlen Kata Kollégiumába. Pihennünk kell, hisz holnap kora reggel kiváló („európai szintű”?) szállásunkat hátrahagyva Szabéd felé folytatódik az utazás...

Szabéd. Szívesen írnám azt, hogy apró mezősegi falvacska. De ez nem igaz. A lakosság számát tekintve amolyan közepes forma. 671 unitárius, százegynéhány református lélek, ezen kívül néhány katolikus család.

Odajutni sokféleképpen lehet, autóval pl. kicsit döcögős, egyszer tán gyalog-szerrel is meg fogom próbálni... Június 16. Nyárelő, az évszak hűséges hozzánk. Szikrázó napsütés, és minden, ami fű-fa-virág, zöld...

A helyszín... Nincs helyszín, színhely van, mint mindenütt, ahol emlékezetes vagy fontos események történnek. Szabédi László választott szülőfaluja (a közeli Sáromberkén született) ünnepel. Mi vendégek vagyunk, de nem idegenek. A falu fölött, a domboldalban álló unitárius templom körül gyülekezünk. Tájékozatlanok vagyunk, a templomba a lányok-asszonyok és a férfiak külön bejáraton mehetnek be, ám kifelé már együtt, egy ajtón jönnek ki.

(Nekem az eleje csak „tetszett” – mondom: érdekes szokás – de a kimenetele már meghatott.) Az istentiszteletet Kecskés Csaba marosvásárhelyi lelkész tartotta, majd Pomogáts Béla emlékezett meg a „hűség apostoláról”. Szemléletes párhuzamot vont Széchenyi István, Teleki Pál és Szabédi László életpályája, hivatása és tragikus halála között. Szabédi költő, író, nyelvész, színházi ember, könyvtáros, egyetemi tanár. 1959-ben a Bolyai Egyetem megszüntetése miatt tiltakozik, rendőri zaklatások érik. Végül a teljes kilátástalanság öngyilkosságba sodorja... Ezután Kocsik József színművész kitűnő előadásában verset hallhattunk, A szabédi Nagyrét címűt. „Boldog vagyok kicsit / mert kínjaim kicsik, / fut a nagyja előlem; / múltam múló agyrem, / a szabédi Nagyrét / kaphatna már új erőre. / Életem onnan / kezdem el ahonnan / kiszülettem belőle...

Kocsik Ildikó énekei után, az istentisztelet befejeztével koszorúzás. A falu másik neves szülöttje, Rédiger Géza (1845–1905) költő sírjához is elvándoroltunk. A Hatházi Júlia tanárnő és kántor tanítványai által előadott versek és dalok az emlékezésen túl már átvezettek bennünket a mába. A meghitt és az örömteli pillanatok egyformán fontosak. Hadd jegyezzem le itt e felejthetetlen nap legfiatalabb szereplőinek nevét: Dániel Enikő, Erdős Rozália, Ősz Kinga, Székely Bálint, Pál Tihamér, Tamás Enikő, Kis Emőke, Csécs István, Kelemen Imola, Kelemen Zsolt, Zsombor László. (Ha valakinek a nevét kihagytam volna, ezennel megkövetem.) A Szabédi László emlékszoba megtekintése után a falubeliek ebédre invitáltak. A köményes pálinkánál, a töltött káposztánál, a bornál, a cseresznyénél csak a vendéglátóink marasztalása esett jobban. Mégse fogadhattuk el: Vásárhely közel van ugyan, de az időnk kevés. Viszontlátásra Szabéd!

Marosvásárhelyen a Bernardy-házban volt utazásunk utolsó hivatalos rendezvénye. Előadónk, Gálfalvi Zsolt, Pomogáts Béla és Kántor Lajos gyakorlatilag a Kolozsvárott felvetett gondolatokat fűzték tovább, természetesen nagyobb hangsúlyt fektetve a „szomszédvárak” közül a Helikon szerepére.

Gálfalvi Zsolt részletesen beszélt a marosvécsi találkozó (1926–1942) történetéről. Fölvetette azt a kérdést, hogy mennyiben voltak ezek irodalmi fórumok, szellemi műhelyek. Kiemelten szólt Kemény János és felesége irodalomszervezői tevékenységéről, kiváló emberi és magánemberi tulajdonságaikról. Nem hagyta figyelmen kívül a politikum szerepét sem az erdélyi magyar PEN-klub leválasztása körüli bonyodalmakra utalva.

Pomogáts Béla mint íróközösségről, irodalompolitikai koalícióról szólt a marosvécsi csoportosulás, a Helikon és a Szépművés Céh kapcsán. Anomáliaként értékelte a hivatalos Magyarország által tanúsított bizalmatlanságot, valamint azt a tényt és talányt, hogy Benedek Eleket miért nem hívták meg összejöveteleikre. Főhajtását ő is kifejezte Kemény János előtt. Kántor Lajos többek között Kuncz Aladár, Balogh Edgár, Krenner Miklós („Spectator”) és Gaál Gábor munkásságáról, vitáikról, az irodalommal kapcsolatos koncepcióikról beszélt.

A mellettem levő széken újdonsült ismerősöm, dr. Császár Tibor, az RMDSZ Maros Megyei Szervezetének jogtanácsosa foglalt helyet. A rendezvény után még jó ideig elbeszélgettünk. Az idős úr a kilencedik ikszet tapossa. Neki is feltűnt, mint az előadónknak, hogy a terem ugyan megtelt, de hiányoztak a fiatalok...

Estefelé Fülöp Géza és felesége, Marika szíveslátását és társaságát élvezhettük. A kultúrpalota hivatalosan már zárva volt, ők „természetesen” kinyitatták nekünk, hetünknek. Könyvektől zsúfolt lakásukban vendégként is otthon éreztük magunkat. Éjszakába nyúló beszélgetésünknek egyetlen üres, feszélyezett vagy hasztalan pillanata nem volt. Ehhez is tudomány kell, az őszinteség, a barátság tudománya...

Hovánszki István